

موانع پذیرش پروژه مدیریت چرا از دیدگاه کارشناسان منابع طبیعی (مطالعه موردی: مراتع ییلاقی مازندران)

جلال محمودی^{۱*}، قدرت اله حیدری^۲ و سید عبدالصمد میرزگرگی^۳

*^۱ استادیار گروه مرتع و آبخیزداری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد نور، ایران. نویسنده مسئول: J_mahmoudi@iaounour.ac.ir

^۲ استادیار، دانشگاه مازندران، ساری، ایران.

^۳ دانشجوی کارشناسی ارشد مرتع داری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد نور، ایران.

تاریخ پذیرش: ۹۰/۱۰/۲۱

تاریخ دریافت: ۹۰/۰۴/۲۳

چکیده

طراحی و اجرای مناسب برنامه‌های حفاظتی در اصلاح و احیا منابع طبیعی ضمن کاهش تخریب این منابع متضمن توسعه پایدار و مشارکت جوامع محلی است. بر این اساس هدف این تحقیق بررسی موانع پذیرش پروژه مدیریت چرا از دیدگاه کارشناسان منابع طبیعی است. این تحقیق از نوع توصیفی-همبستگی است. جامعه آماری این تحقیق را ۱۸۰ نفر از کارشناسان شاغل و بازنشسته منابع طبیعی تشکیل دادند که در آکیپ ممیزی، تهیه طرح‌های مرتعداری، نظارت طرح‌ها و بخش مدیریتی یا ستادی فعالیت داشته‌اند. تعداد نمونه آماری با استفاده از فرمول کوکران ۴۳ نفر تعیین گردید. یافته‌های این پژوهش نشان داد رابطه معنی‌داری بین موانع پذیرش بهره‌برداران با پروژه مدیریت چرا از دیدگاه کارشناسان در عرصه‌های مراتع وجود دارد. نتایج آزمون بررسی هر یک از شاخص‌های موانع پذیرش حاکی از آن است که محدودیت وجود مراتع قشلاقی و میان‌بند می‌تواند بیشترین چالش را در پذیرش اجرای پروژه مدیریت چرا ایجاد نماید. با رتبه‌بندی متغیرها بر اساس شدت همبستگی مشخص گردید که کمبود علوفه مراتع و گرانی قیمت علوفه دستی، ضعف در ارایه تسهیلات کم بهره، کاهش انگیزه مالکیت به دلیل برخورد کمتر با متخلفین و ضعف پیگیری و نظارت کارشناسان به ترتیب بیشترین همبستگی را با پروژه مدیریت چرا داشته‌اند. اما بین محدودیت میزان سطح و سهم هر بهره‌بردار، توانایی و میزان آگاهی بهره‌برداران با پروژه مدیریت چرا رابطه معنی‌داری وجود ندارد. همچنین نتایج نشان داد بین سابقه، تحصیلات و نوع همکاری کارشناسان با موانع پذیرش پروژه مدیریت چرا توسط بهره‌برداران رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

واژه‌های کلیدی: پروژه مدیریت چرا، بهره‌برداران، کارشناسان منابع طبیعی، مراتع ییلاقی مازندران.

مقدمه

از تخریب مراتع و بهره‌برداری اصولی از این منابع به‌شمار می‌آید. عبدالله‌پور (۱۳۷۳) عامل عمده تخریب مراتع را زیادی تعداد دام، چرای زودرس، مشخص نبودن صاحب و مدیر برای عرصه‌های مراتع و مشاعی بودن بهره‌برداری می‌داند. وی معتقد است این عوامل امنیت سرمایه‌گذاری در مراتع را با چالش جدی مواجه می‌نماید.

ملک‌محمدی و حسینی‌نیا (۱۳۷۹) در بررسی سیستم‌های ترویج در منابع طبیعی اظهار داشتند

در سال‌های اخیر به منظور مشارکت بیشتر و تقویت انگیزه مالکیت بهره‌برداران در امر حفاظت، اصلاح و احیا مراتع، تلاش متولیان منابع طبیعی بر آن بود تا این منابع از طریق واگذاری با طرح‌های مرتع‌داری در اختیار بهره‌برداران قرار گیرد. دادرسی (۱۳۷۸) معتقد است نقش مشارکت مردم در حفاظت، احیا و بهره‌برداری از مراتع یکی از موثرترین و اقتصادی‌ترین روش‌ها در جلوگیری

مطلوب دام به منظور چرا، انتخاب مدت و فصول مناسب چرا، اجرای سیستم‌های مناسب چرا، انتخاب نوع دام یا مخلوطی از گونه‌های دامی مناسب و توزیع مطلوب چرا است.

Holechech *et al.* (1995) با بررسی تاثیر سیاست‌های دولت بر روی وضعیت مرتع در ایالت متحده معتقد است مدیریت مرتع در رابطه با بهبود یا تضعیف وضعیت مرتع، تاثیرگذار می‌باشد. آنان همچنین در مطالعه خود نتیجه گرفتند دارندگان پروانه چرا، علاقه زیادی به برداشت حداکثر علوفه از خود نشان می‌دهند و دولت برای جلوگیری از شدت چرا، باید علوفه حمایتی در اختیار مرتعداران قرار دهد.

حیدری و همکاران (۱۳۸۹) با بررسی عوامل مشارکت در طرح‌های مرتع‌داری بیان داشتند که پس از ملی شدن مراتع، شرایط شکننده اجتماعی و اقتصادی بهره‌برداران از یک سو و ضعف در برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری از سوی دیگر باعث گردید تا بهره‌برداری و مدیریت مراتع کشور دستخوش دگرگونی و تغییرات زیادی گردد.

اسکندری و همکاران (۱۳۸۷) معتقد بودند روند تهیه طرح‌های مرتع‌داری در کشور نشان می‌دهد که از سطح ۸۶ میلیون هکتار مراتع تا پایان سال ۱۳۸۶ فقط برای ۳۰ میلیون هکتار از مراتع طرح‌های مرتع‌داری تهیه گردیده است و تنها ۱۵ میلیون هکتار از آنها طی قراردادهای رسمی جهت اجرای طرح‌های مرتع‌داری به مجریان و بهره‌برداران به صورت رسمی واگذار شده است. به نظر می‌رسد در حال حاضر بسیاری از طرح‌های مرتع‌داری اجرا شده به دلیل عدم مشارکت بهره‌برداران موفقیت چندانی نداشته - است.

آگاه کردن مردم ساکن مناطق روستایی، آموزش، ارایه اطلاعات فنی و آگاه کردن آنها به حفظ این منابع و ساماندهی هر چه بیشتر بهره‌برداری از مراتع، از جمله ضرورت‌های اجرایی است. سلطانی (۱۳۷۳) اعتقاد دارد هر گونه راه حل پیشنهادی برای مدیریت مراتع، بدون بررسی و شناخت عوامل اقتصادی-اجتماعی نمی‌تواند بقای این منابع حیاتی را تضمین نماید. خلیقی و قاسمی (۱۳۸۳) معتقد هستند در استفاده بهینه از مراتع روش‌های بومی و سنتی به عنوان بستر و پایه مطالعات مدرن ضروری است. آنها پیشنهاد می‌کنند که به تجارب و دانش بومی دامداران برای تعیین زمان ورود و خروج دام از مرتع توجه گردد، به طوری که دولت و کارگزاران فقط نقش نظارتی و هدایتی داشته باشند و در نهایت در چنین پروژه‌هایی حمایت‌های دولتی می‌تواند ضامن اجرای هرچه بهتر آنها شود.

نتایج بررسی میرزاعلی (۱۳۸۰) نشان داد از دیدگاه کارشناسان به ترتیب متغیرهای آموزشی، اقتصادی، برنامه‌ریزی و اجتماعی بیشترین تاثیر را در عدم مشارکت بهره‌برداران در اجرای طرح‌های اصلاحی و احیایی مراتع دارند، ولی از دیدگاه بهره‌برداران بیشترین تاثیر در عدم مشارکت به ترتیب مربوط به متغیرهای برنامه‌ریزی، اقتصادی، آموزشی و اجتماعی است.

مصدیقی (۱۳۸۴) هدف از مدیریت مرتع را نگهداری منابع مرتعی به طور مداوم و در شرایط تولیدی پایدار می‌داند که این منابع شامل خاک و گیاهانی است که بر روی آن می‌رویند. اما (2003) Lynam & Stafford-Smith اعتقاد دارند مسایل انسانی مهم‌تر از مسایل اکولوژیکی در بهره‌برداری و مدیریت مراتع است. (Valentie 1990) اعتقاد دارد مدیریت چرا شامل تعیین تعداد

با توجه به تنوع و گستردگی سطح مراتع و نقش اساسی آن در توسعه پایدار، جمع‌بندی مطالعات محققین نشان می‌دهد ضرورت برنامه‌ریزی برای مدیریت بهینه این منابع از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. مدیریت و بهره‌برداری مطلوب از مراتع باید در چارچوب‌های علمی و با در نظر گرفتن حفظ منابع خاک، آب و گیاه انجام گیرد. با توجه به اینکه مدیریت پایدار یا تخریب مراتع به عوامل اقتصادی-اجتماعی وابسته است، این مطالعه سعی دارد جهت افزایش تمایل بهره‌برداران به پذیرش مدیریت چرا راهکارهای لازم و مناسب را از دیدگاه کارشناسان ارایه نماید.

مواد و روش‌ها

منطقه مورد مطالعه

منطقه مورد بررسی این پژوهش مراتع بیلاقی استان مازندران است. مساحت آن حدود ۵۷۴۸۱۱ هکتار بوده که در ۳۵ درجه و ۴۷ دقیقه تا ۳۶ درجه و ۲۵ دقیقه عرض شمالی و ۵۰ درجه و ۳۴ دقیقه تا ۵۴ درجه و ۱۰ دقیقه طول نصف‌النهار گرینویچ قرار گرفته است.

روش پژوهش

این تحقیق به صورت میدانی انجام شده - است. جامعه آماری این تحقیق را ۵۰ نفر از کارشناسان شاغل و بازنشسته منابع طبیعی تشکیل می‌دهند که در اکیپ ممیزی، تهیه طرح‌های مرتعداری، نظارت طرح‌ها و بخش مدیریتی یا ستادی فعالیت داشته‌اند و به طور مستقیم یا غیرمستقیم با پروژه مدیریت چرا همکاری دارند. تعداد نمونه آماری با استفاده از فرمول کوکران ۴۳ نفر تعیین گردید و نمونه‌گیری با روش تصادفی انجام گرفت. ابزار اندازه‌گیری این پژوهش

پرسشنامه بوده که پس از طی مراحل مطالعه مقدماتی و پیش‌آزمون تنظیم گردید. بخش اول سؤالات شامل ویژگی‌های فردی کارشناسان بوده است. متغیرهای این بخش با مقیاس رتبه‌ای و فاصله‌ای اندازه‌گیری شدند. در بخش دوم ۱۰ پرسش برای سنجش شاخص‌های پروژه مدیریت چرا از دیدگاه کارشناسان تنظیم گردید. این شاخص‌ها با مقیاس رتبه‌ای اندازه‌گیری شدند و از طیف پنج گزینه‌ای لیکرت با دامنه پاسخ‌های یک (خیلی کم) تا پنج (خیلی زیاد) استفاده شد (ساروخانی، ۱۳۸۰؛ رفیع‌پور، ۱۳۷۵). در بخش سوم، متغیر وابسته یا موانع پذیرش بهره‌برداران با ۷ سؤال و با مقیاس رتبه‌ای مورد سنجش قرار گرفت. از مجموع میانگین نمرات ۱۰ گویه‌ای، پروژه مدیریت چرا از دیدگاه کارشناسان محاسبه گردید. مقدار ضریب پایایی برای گویه‌های مرتبط با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ، $\alpha=0/834$ و برای موانع پذیرش بهره‌برداران $\alpha=0/863$ ، تعیین گردید. مقدار این ضرایب نشان می‌دهد گویه‌ها هم مسیر بوده و از هماهنگی و انسجام درونی بالایی برخوردار هستند. همچنین اعتبار یا روایی سؤال‌ها از روش معتبرسازی محتوا و با مراجعه مکرر به کارشناسان، متخصصان و استادان مورد تایید قرار گرفته است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

پرسشنامه‌های تکمیل شده پس از بازبینی و کدگذاری در نرم افزار SPSS آماده و متناسب با سطح سنجش متغیرها تجزیه و تحلیل گردید. رابطه بین موانع پذیرش بهره‌برداران با پروژه مدیریت چرا با آزمون اسپیرمن سنجش شد. روابط بین هر یک از شاخص‌های موانع پذیرش بهره‌برداران با پروژه مدیریت چرا از دیدگاه

بیشترین فراوانی (۵۱/۲ درصد) مربوط به گروه ۲۰-۳۰ سال و کم‌ترین فراوانی (۲۰/۹ درصد) مربوط به گروه کمتر از ۱۰ سال بوده است. بیش از ۹۷ درصد کارشناسان یا پاسخ‌گویان که با مدیریت چرا به طور مستقیم و غیرمستقیم ارتباط داشته‌اند، دارای تحصیلات لیسانس و بالاتر هستند. فقط ۲/۳ درصد از آنها دیپلم و فوق دیپلم دارند. از لحاظ مسئولیت در پروژه مدیریت چرا، بیشترین فراوانی (۴۸/۸) مربوط به نقش مدیریتی پاسخگویان در پروژه مدیریت چرا و کمترین فراوانی (۲/۳) مربوط به همکاری حقوقی در پروژه بوده است (جدول ۱).

کارشناسان با استفاده از ضریب همبستگی کندال تائو b مورد سنجش قرار گرفت. برای بررسی روابط بین موانع پذیرش پروژه مدیریت چرا از دیدگاه کارشناسان با متغیرهای زمینه‌ای مانند سابقه، سواد و نوع همکاری کارشناسان از آزمون اسپیرمن استفاده گردید.

نتایج

الف. یافته‌های توصیفی

ویژگی‌های فردی کارشناسان: یافته‌های تحقیق درباره ویژگی‌های فردی افراد، نشان داده است که به طور کلی سابقه ۷۹ درصد پاسخ‌گویان مرتبط با مدیریت چرا بیشتر از ۱۰ سال بوده است.

جدول ۱. ویژگی‌های فردی پاسخ‌گویان

متغیرها	سطوح متغیر	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
سابقه	کمتر از ۱۰	۹	۲۰/۹	۲۰/۹
	۱۰-۲۰	۱۲	۲۷/۹	۴۸/۸
	۲۰-۳۰	۲۲	۵۱/۲	۱۰۰
تحصیلات	دیپلم و فوق دیپلم	۱	۲/۳	۲/۳
	لیسانس	۲۲	۵۱/۲	۵۳/۵
	فوق لیسانس و بالاتر	۲۰	۴۶/۵	۱۰۰
نوع مسئولیت و همکاری در پروژه	همکاری در طراحی	۵	۱۱/۶	۱۱/۶
	همکاری در نظارت	۱۶	۳۷/۲	۴۸/۸
	مدیریت چرا	۲۲	۵۱/۱	۱۰۰

گویه‌ها به ترتیب مربوط به مشارکت در حفاظت پروژه، نظارت بیشتر کارشناسان و رعایت زمان ورود و خروج دام می‌باشد. کمترین میانگین رتبه‌ای پروژه مدیریت چرا از دیدگاه کارشناسان به ترتیب مربوط به برخورد با متخلفین، رعایت سیستم چرای و تامین نهاده‌ها است. به عبارت دیگر از دیدگاه کارشناسان همکاری بهره‌برداران و میزان نظارت کارشناسان در پروژه مدیریت چرا از بیشترین اهمیت و امتیاز برخوردار است. جدول ۲

ب. یافته‌های استنباطی

تعیین میزان مشارکت مجریان در اجرای طرح‌های مرتع‌داری: بر اساس اهداف تحقیق پروژه مدیریت چرا از دیدگاه کارشناسان با ۹ شاخص و با مقیاس رتبه‌ای مورد سنجش قرار گرفت. نتایج میانگین رتبه‌ای هر یک از شاخص‌های (گویه‌های) پروژه مدیریت چرا از دیدگاه کارشناسان نشان می‌دهد که بیشترین میانگین رتبه‌ای پروژه مدیریت چرا در هر یک از

با استفاده از طیف لیکرت میانگین رتبه‌ای و اولویت هر یک از شاخص‌های پروژه مدیریت چرا را از دیدگاه کارشناسان نشان می‌دهد.

جدول ۲. فراوانی و میانگین هر یک از شاخص‌ها در پروژه مدیریت چرا بر اساس اولویت

میانگین رتبه‌ای	فراوانی نسبی				پروژه مدیریت چرا
	خیلی زیاد	زیاد	تا حدودی	کم	
۳/۸۲	۸	۱۷	۹	۶	مشارکت در حفاظت پروژه
۳/۵۲	۱	۱۸	۱۳	۱۰	نظارت بیشتر کارشناسان
۳/۲۰	۱	۱۴	۱۹	۷	رعایت زمان ورود دام
۳/۱۰	۲	۹	۲۵	۶	رعایت زمان خروج دام
۲/۹۱	۳	۹	۱۹	۵	اجرای قرق
۲/۸۱	۱	۶	۲۰	۱۶	ارتقاء آگاهی بهره‌برداران
۲/۷۷	۰	۹	۱۸	۱۳	رعایت تعداد دام مجاز
۲/۷۴	۳	۹	۱۲	۱۲	تامین نهاده‌ها
۲/۵۸	۱	۵	۱۸	۱۳	رعایت سیستم چرای
۳/۱۶	۴	۱۵	۱۱	۱۰	برخورد با متخلفین

به کمبود علوفه مراتع و گرانی قیمت علوفه دستی در قشلاق بوده است و کمترین میانگین رتبه‌ای مربوط به نحوه برخورد با متخلفین است (جدول ۳).

تعیین موانع پذیرش پروژه مدیریت چرا: بررسی موانع پذیرش پروژه مدیریت چرا با استفاده از هفت شاخص مورد سنجش و اندازه‌گیری قرار گرفت. میانگین رتبه‌ای داده‌ها نشان می‌دهد که بیشترین میانگین رتبه‌ای مربوط

جدول ۳. فراوانی و میانگین هر یک از شاخص‌های موانع پذیرش بهره‌برداران بر اساس اولویت

میانگین رتبه‌ای	فراوانی				موانع پذیرش پروژه مدیریت چرا
	خیلی زیاد	زیاد	تا حدودی	کم	
۳/۹۵	۷	۲۹	۵	۲	محدودیت مراتع قشلاقی و میان‌بند
۳/۳۷	۵	۲۰	۶	۱۰	ضعف در ارایه تسهیلات اعتباری کم بهره
۴/۱۹	۱۷	۲۰	۳	۳	کمبود علوفه مراتع و گرانی قیمت علوفه دستی
۲/۵۱	۶	۱۴	۱۸	۵	نحوه برخورد با متخلفین
۳/۸۱	۱۲	۲۰	۶	۱	محدودیت حضور کارشناسان در مرتع
۴/۰۰	۱۲	۲۴	۴	۱	محدودیت میزان سطح و سهم هر بهره‌بردار
۲/۸۱	۱۴	۱۵	۹	۵	ضعف آگاهی بهره‌برداران از اجرای مدیریت چرا

پذیرش بهره‌برداران نشان داد. به عبارت دیگر کارشناسان در خصوص انتخاب این شاخص‌ها به عنوان موانع پذیرش تا حدود زیادی هم نظر هستند.

رابطه بین موانع پذیرش پروژه مدیریت چرا با ویژگی‌های فردی کارشناسان: در ارتباط با مشخصات فردی کارشناسان نتایج آزمون رتبه‌ای اسپیرمن عدم رابطه معنی‌داری را بین سابقه، تحصیلات و نوع همکاری با شاخص‌های موانع

اساس شدت همبستگی مشخص گردید، بین محدودیت مراتع قشلاقی و میان‌بند بهره‌برداران با پروژه مدیریت چرا بیشترین همبستگی و بین میزان امکان حضور کارشناسان در مرتع با پروژه مدیریت چرا کمترین همبستگی وجود دارد (جدول ۴). نتایج عدم معنی‌داری شاخص‌های محدودیت میزان سطح و سهم محدوده‌های عرفی، توانایی و آگاهی بهره‌برداران با پروژه مدیریت چرا نشان می‌دهد که بین نظرات کارشناسان تفاوت زیادی وجود ندارد (جدول ۴).

رابطه بین موانع پذیرش بهره‌برداران و شاخص‌های آن با پروژه مدیریت چرا: نتایج
آزمون همبستگی اسپیرمن در سطح ۹۹ درصد نشان می‌دهد بین موانع پذیرش بهره‌برداران با پروژه مدیریت چرا رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد، به عبارتی هر چه موانع پذیرش بهره‌برداران کمتر باشد میزان اجرای پروژه مدیریت چرا نیز بالاتر خواهد بود.
نتایج آزمون کندال تائو b نشان می‌دهد بین اکثر شاخص‌های موانع پذیرش بهره‌برداران با پروژه مدیریت چرا رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد (جدول ۴). با رتبه‌بندی متغیرها بر

جدول ۴. همبستگی بین شاخص‌های موانع پذیرش بهره‌برداران با پروژه مدیریت چرا

شاخص‌های مؤثر	ضریب همبستگی
محدودیت مراتع قشلاقی و میان‌بند	۰/۶۵ ^{**}
ضعف در ارائه تسهیلات اعتباری کم بهره	۰/۴۷۷ ^{**}
کمبود علوفه مراتع و گرانی قیمت علوفه دستی	۰/۴۷۳ [*]
نحوه برخورد با متخلفین	۰/۳۱۹ [*]
محدودیت حضور کارشناسان در مرتع	۰/۳۰۶ [*]
محدودیت میزان سطح و سهم هر بهره‌بردار	۰/۰۳۶
توانایی بهره‌برداران در اجرای پروژه مدیریت چرا	۰/۱۰۷-
ضعف آگاهی از محاسن پروژه مدیریت چرا	-۰/۱۱۶

** P ≤ ۰/۰۱ * P ≤ ۰/۰۵

مدیریت چرا بین کارشناسان تقریباً همسویی و اتفاق نظر وجود دارد.

بر اساس یافته‌های این تحقیق میانگین رتبه‌ای هر یک از شاخص‌های پروژه مدیریت چرا از دیدگاه کارشناسان با بیشترین رتبه‌ها متعلق به اهمیت مشارکت بهره‌برداران در حفاظت پروژه و نظارت بیشتر کارشناسان بوده است. به طور کلی از دیدگاه کارشناسان امتیاز پروژه مدیریت چرا در مراتع در حد متوسط ارزیابی می‌گردد و شاخص‌هایی مانند ضعف در رعایت تعداد دام مجاز و اجرای سیستم چرای از امتیاز حداقل برخوردار

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج نشان می‌دهد بین سابقه، تحصیلات و نوع همکاری کارشناسان با موانع پذیرش بهره‌برداران رابطه معنی‌داری وجود ندارد. به نظر می‌رسد علت آن را بتوان تا حدودی ناشی از وضعیت اجتماعی جامعه آماری دانست، زیرا کارشناسان تقریباً به لحاظ منزلت اجتماعی مانند رتبه تحصیلی و سابقه ستادی و مدیریتی تقریباً از وضعیت یکسانی برخوردار می‌باشند. به همین دلیل نقطه نظرات کارشناسی آنها نمی‌تواند تحت تاثیر این ویژگی‌ها تفاوت معنی‌داری را نشان دهد. به عبارتی در ارتباط با موانع پذیرش پروژه

هستند. به نظر می‌رسد هر چه میزان نظارت کارشناسان منابع طبیعی بیشتر باشد، شرایط جهت افزایش انگیزه مشارکت بهره‌برداران در اجرای برنامه‌های مدیریتی و اصلاحی در پروژه مدیریت چرا نیز بالاتر خواهد بود.

نتایج آزمون همبستگی نشان داد بین موانع پذیرش بهره‌برداران با پروژه مدیریت چرا در سطح مراتع رابطه معنی‌داری وجود دارد، به عبارتی دیگر با کم شدن میزان موانع و مشکلات اجرای پروژه مدیریت چرا با موفقیت بیشتری همراه خواهد بود. به نظر می‌رسد جهت پذیرش طرح‌ها با مشکلات و موانع کمتر، برنامه‌های مدیریتی و نوع عملیات فنی اصلاحی و احیایی در اجرای پروژه مدیریت چرا باید با وضعیت اقتصادی و اجتماعی بهره‌برداران، شرایط اکولوژیک و وضعیت مراتع سازگار باشد. این نتایج با یافته‌های مصداقی (Holechek et al., 1995)، سلطانی (۱۳۷۳)، و آذرنیوند و همکاران (۱۳۸۶) که اظهار داشتند بهره‌برداری و مدیریت مراتع باید با شرایط اکولوژیک، اقتصادی و اجتماعی منطبق باشد، همسویی دارد.

یافته‌های تحقیق بیانگر شدت همبستگی و رابطه معنی‌داری بین اکثر شاخص‌های موانع پذیرش بهره‌برداران با پروژه مدیریت چرا است. به عبارت دیگر هرچه میزان موانع پذیرش بهره‌برداران در بخش‌های مراتع قشلاقی و میان‌بند، رایه تسهیلات اعتباری کم بهره، تامین علوفه مورد نیاز در مواقع ضروری با قیمت مناسب، برخورد با متخلفین و راهنمایی بیشتر کارشناسان افزایش یابد، میزان اجرای پروژه مدیریت چرا نیز با موفقیت بیشتری همراه خواهد بود.

نتایج نشان داد بین محدودیت میزان سطح و سهم هر بهره‌بردار، توانایی بهره‌برداران و ضعف

آگاهی با پروژه مدیریت چرا رابطه معنی‌داری نداشته است. دلیل آن را می‌توان نقطه نظرات کارشناسی مشابه و همسو پاسخ‌گویان به این شاخص‌ها دانست که به عنوان موانع موثر در اجرای پروژه مدیریت چرا مطرح می‌باشد. از این رو به نظر می‌رسد از مشخصه‌های اصلی بهره‌برداری مراتع در حال حاضر نابرابری در میزان سطح محدوده‌های عرفی و سهم بهره‌برداران است که باعث کاهش انگیزه اقتصادی و افزایش رقابت در بهره‌برداری شده است. همچنین کاهش منزلت مشاغل وابسته به دامداری و مرتع‌داری باعث گردید که در شرایط فعلی جوانان تمایل کمتری به دامداری نشان دهند. از این رو اکثر بهره‌برداران و مجریان پروژه مدیریت چرا، افراد مسن با توانایی جسمانی کم می‌باشند که به لحاظ ساختار سنتی تمایلی برای اجرای طرح‌های مشارکتی ندارند.

اگرچه به دلیل ساختار سازمانی، مالکیت و مدیریت منابع طبیعی به عهده بخش دولتی است، اما نتایج نشان می‌دهد که در مراتع، اجرای طرح‌ها بدون همکاری و ارتقاء انگیزه مشارکتی مردم امکان پذیر نخواهد بود. رایه بهترین راه حل در مدیریت و بهره‌برداری از منابع طبیعی با ترغیب به کلاس‌های آموزشی و ترویجی، تقویت احساس مالکیت، رایه تسهیلات و استفاده از دانش بومی مردم تا حدود زیادی می‌تواند زمینه حفظ منابع طبیعی را در چارچوب توسعه پایدار فراهم نماید.

منابع

- آذرنیوند، ح.، نامجویان، ر.، ارزانی، ح.، جعفری، م.، و زارع‌چاکوهی، م. ع.، ۱۳۸۶. مکان‌یابی برنامه‌های اصلاح و احیاء مراتع با استفاده از GIS و مقایسه آن با پروژه‌های پیشنهادی در طرح‌های مرتع‌داری مراتع

- منطقه لار. مجله علمی پژوهشی انجمن مرتعداری ایران، ۱(۲): ۱۵۹-۱۵۰.
- ۲) اسکندری، ن.، علیزاده، ع.، و مهدوی، ف.، ۱۳۸۷. سیاست‌های مرتعداری در ایران. دفتر فنی مرتع، انتشارات پونه، ۱۸۸ صفحه.
- ۳) حدیری، ق.، عقیلی، س.، بارانی، ح.، و محبوبی، م.، ۱۳۸۹. تحلیل همبستگی بین وضعیت مرتع و میزان مشارکت بهره‌برداران در اجرای طرح‌های مرتعداری، مطالعه موردی مراتع بلده-استان مازندران. مجله علمی پژوهشی مرتع. ۱(۴): ۱۴۹-۱۳۸.
- ۴) خلیقی، ن.، قاسمی، ت. م. ح.، ۱۳۸۳. بررسی تاثیر مسایل اقتصادی- اجتماعی بر میزان مشارکت دامداران در طرح‌های مرتعداری، شمال استان گلستان. علوم کشاورزی و منابع طبیعی، سال ۱۱(۱): ۱۲.
- ۵) دادرسی، الف.، ۱۳۷۸. بررسی نقش مشارکت در حفاظت، احیا و بهره‌برداری از مراتع روستای خرسف در سبزوار. سازمان جنگل‌ها و مراتع، وزارت جهاد سازندگی، ۴۸ صفحه.
- ۶) رفیع‌پور، ف.، ۱۳۷۵. کندوکاوها و پنداشته‌ها، مقدمه‌ای بر روش‌های شناخت جامعه و تحقیقات اجتماعی. شرکت سهامی انتشار، ۴۴۷ صفحه.
- ۷) ساروخانی، ب.، ۱۳۸۰. روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی. جلد دوم، بینش‌ها و فنون. انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۵۲۰ صفحه.
- ۸) سلطانی، غ.، ۱۳۷۳. نقش عوامل اقتصادی- اجتماعی در مدیریت و بهره‌برداری از مراتع کشور. مجموعه مقالات اولین سمینار ملی مرتع و مرتعداری در ایران، صفحات ۴۷-۵۶.
- ۹) عبدالله‌پور، م.، ۱۳۷۳. چرا و چگونه باید زمینه‌های مناسب سرمایه‌گذاری توسط بخش خصوصی را در مراتع فراهم نمود. مجموعه مقالات اولین سمینار ملی مرتع و مرتعداری در ایران، صفحات ۷۶-۵۶.
- ۱۰) مصداقی، م.، ۱۳۸۴. مرتعداری در ایران. چاپ چهارم. انتشارات دانشگاه امام رضا، ۲۵۹ صفحه.
- ۱۱) ملک‌محمدی، ا.، حسینی نیا، غ. ح.، ۱۳۷۹. انگیزه‌های مشارکت زنان روستایی در برنامه‌های آموزشی و ترویجی در استان فارس. مجله علوم کشاورزی ایران، جلد ۳۱(۱): ۱-۵۳.
- ۱۲) میرزاعلی، ع.، ۱۳۸۰. شناخت و ارزیابی عوامل بازدارنده و پیشبرنده مشارکت دامداران در احیای مراتع آق‌قلا. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته مرتعداری، دانشگاه صنعتی اصفهان، ۱۰۵ صفحه.
- 13) Holechek, J., Pipe, R. D., and Herble, C. H., 1995. Range management principles and practices. Prentice Hall, Inc. Upper Saddle Rver, New Jersey, 525 p.
- 14) Lynam, T., and Stafford_Smith, M., 2003. Monitoring in a complex world: seeking Slow variables, a scaled focus and speedier learning. The 7th International Rangeland Congress, 156 p.
- 15) Valentine, J. F., 1990. Grazing management. Academic Press Inc., New York.

The Obstructions of Grazing Management Project from the Viewpoint of Natural Resources Experts

J. Mahmoudi^{1*}, Gh. Heidari² and M. S. Mirbozorgi³

1*) Assistant Professor, Nour Branch, Islamic Azad University, Iran.

Corresponding Author: J_mahmoudi@iaunour.ac.ir.

2) Assistant Professor, Mazandaran University, Sari, Iran.

3) M.Sc Student in Rangeland, Noor Branch, Islamic Azad University, Iran.

Abstract

Planning and performing preservative programs to revive and reform natural resources decrease the corrosion of these resources, but also guarantee sustainable development and local communities' partnership. This research's aim was to study obstructions regarding the reception of grazing management project from the viewpoint of natural resources expert. The statistical subject group included 50 experts (either working or the retired who had experiences of inventory, preparing range management plans, supervising and management of plans. The sample number derived from Cochran relation was determined by 43. The results showed that there is a significant difference between reception obstructions and grazing management project from the viewpoint of experts. The study of each index of reception indicated the scarcity of winter ranges can be the greatest challenge in reception of performing grazing management project. Ranking of the variables based on correlation intensity indicated that forage insufficiency and high price, the inadequacy of low profit loan, reluctance to ownership due to weak control and monitorship have the most correlations with grazing management project. Whereas, there is no major correlation between the grazing management project and the users' amount of share, and the level of competence and awareness. In addition, the results showed that there is no meaningful correlation between the obstruction of GMP reception and the experts' experience, education, and the contract model they have signed with their organization.

Keywords: Grazing Management Project, Users, Natural Resources Experts, Mazandaran's Summer Ranges.